

Bahçe Bitkilerinin Botanik, Pomolojik ve İklim İsteklerine Göre Sınıflandırılması

Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Bahçe Bitkileri Bölümü

Doç. Dr. Muhammed KÜPE

Bahçe Bitkileri

Tarımın;

- * Meyve Ađaçları
- * Asma
- * Sebze
- * Süs Bitkileri yetiştiriciliği ile uğraşan dalıdır

- * Bitkilerin sınıflandırılmasında kullanılan en yaygın sistem, **sistemik bilimcisi Linne** tarafından geliştirilmiş olan botanik sınıflandırmadır.
- * **○** Botanik sınıflandırmada, türler daha çok çiçek yapıları (**çiçek tipi, çiçek organlarının yapısı, rengi, şekli**) dikkate alınarak sınıflandırılmaktadır.
- * **○** **Latince** yazılmaktadır ve uluslararası bir sınıflandırma şeklidir. Bu nedenle botanik olarak sınıflandırılmış bir tür dünyanın neresine gidilirse gidilsin aynı isimle anılır.

ALEM

SINIF

TAKIM

FAMILYA

CINS

TÜR

ÇEŞİT

BİTKİLER

İKİ ÇENEKLİLER

ROSALES

RASACEAE

PYRUS

PYRUS COMMUNIS

DEVECİ, WILLIAMS

Adı	Botanik adı	İngilizce Adı
Elma	<i>Malus communis</i> L.	Apple
Armut	<i>Pyrus communis</i> L.	Pear
Ayva	<i>Cydonia vulgaris</i> Pres.	Quince
Erik	<i>Prunus domestica</i> L.	Plum
Şeftali	<i>Prunus persica</i> L.	Peach
Ceviz	<i>Juglans regia</i> L.	Nut
Kestane	<i>Cestanea sativa</i> Mill.	Chestnut
Antepfıstığı	<i>Pistacia vera</i> L.	Pistachio
Çilek	<i>Fragaria ananassa</i> Duch	Strawberry
Kiraz	<i>Prunus avium</i> L.	Cherry
Karpuz	<i>Citrullus lanatus</i> (Thumb)	Water melon
Biber	<i>Capsicum annum</i> L.	Pepper
Fasulye	<i>Phaseolus vulgaris</i>	Bean
Soğan	<i>Allium cepa</i> L.,	Onion

-
- * Bu sınıflandırma sistemi içinde Bahe Bitkilerine giren trleri değerlendirmeden önce bahçe bitkilerini ömürlerine göre
 - * ● **tek yıllık** (bazı sebzeler)ve
 - * ● **ok yıllık** (bazı sebzeler, meyveler ve asma) olarak gruplandırması yararlı olacaktır

Meyvelerin Sınıflandırılması

- * 1. Meyve özelliklerine göre sınıflandırma
- * Meyve türleri meyve özellikleri yönünden 7 grup altında toplanmaktadır.
- * a)Yumuşak Çekirdekli Meyveler:
Elma,armut,ayva,alıç,muşmula,yenidünya,kuşburnu
- * b)Sert Çekirdekli Meyveler: Kiraz,vişne,kayısı,şeftali,erik,kızılcık,iğde
- * c)Sert Kabuklu Meyveler: Ceviz,fındık,kestane,badem,Antepfıstığı
- * d)Üzümsü meyveler:
Üzüm,çilek,ahududu,böğürtlen,dut,incir

* e) Turunçgiller:

Portakal, limon, altıntop, mandarin, turunç

* f) Akdeniz Meyveleri:

Muz, zeytin, hurma, Trabzon hurması, avokado, kivi

* g) Keyif Bitkileri:

Çay, kahve, kakao

2. İklim özelliklerine göre sınıflandırma

- * İklim isteklerine göre meyveler 3 grupta toplanmaktadır.
- * a) **Ilıman İklim Meyve Türleri:** Elma, armut, ayva, erik, şeftali, kayısı, badem, kiraz, vişne, ceviz, kestane, çilek, ahududu, böğürtlen, fındık, dut.....
- * b) **Subtropik İklim Meyve Türleri:** Limon, portakal, altıntop, mandarin, çay, nar, zeytin, hurma
- * c) **Tropik iklim meyve Türleri:**
- * Muz, Mango, Papaya, Hindistan cevizi

3. Meyveleri yumurtalığın yerleşme şekillerine göre sınıflandırma

- * Meyve türleri yerleşme şekilleri yönünden 3 grup altında toplanmaktadır.
- * **a) Basit Meyveler:** Bir çiçeğe ait tek bir ovaryumun (karpel tek veya çok olabilir) gelişmesi sonucu oluşan meyvelere denir.
- * **Örneğin** yumuşak çekirdekli (elma, armut..), sert çekirdekli (erik, kiraz...),sert kabuklu (fındık,ceviz..) meyveler ve turunçgillere (portakal,limon) ait meyveler bu gruptandırlar.

b) **Toplu (Agregat) Meyveler:** Bir çiçeğe ait birden fazla ovaryumun (karpel) gelişmesiyle meydana gelen meyvelere denir. **Örnek:** Çilek, ahududu, böğürtlen

c) **Çoklu (Multiple) Meyveler:** Birden fazla çiçeğin ovaryumlarının bir bütün olarak gelişmesi sonucu oluşan meyvelere denir. **Örnek:** İncir, dut

SEBZELERİN SINIFLANDIRILMASI

- * 1. Yenilen kısımlarına göre sınıflandırılma
- * 2. Yetiştirme mevsimlerine göre sınıflandırılma
- * 3. Kùltürlerine göre sınıflandırılma
- * 4. Botanik sınıflandırılma
 - * a) Familyalarına göre sınıflandırılması
 - * b) Çiçeklenme (Döllenme) biyolojilerine göre sınıflandırılma
- * 5. Ömürlerine göre sınıflandırılma

1. YENİLEN KISIMLARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

- * Bu sınıflandırma sisteminde sebzeler değerlendirilen kısımlarına göre sınıflandırılmaktadır

1. YENİLEN KISIMLARINA GÖRE SINIFLANDIRMA

- a) Yumruları yenen sebzeler (patates, yerelması, tatlı patates)
- b) Kökleri yenen sebzeler (havuç, turp, kök kereviz, şalgam, kök maydanoz, kırmızı pancar)
- c) Soğan ve sürgünleri yenen sebzeler (soğan, sarımsak, pırasa kuşkonmaz)
- d) Yaprak saplarını yediğimiz sebzeler (yaprak kereviz)
- e) Yaprakları yenen sebzeler (ıspanak, pazı, marul, lahana, semizotu)
- f) Meyveleri yenen sebzeler
 - 1- Olgunlaşmış meyveleri yenen sebzeler (kavun, karpuz, kestane kabağı, balkabağı, domates, biber)
 - 2- Olgunlaşmamış meyveleri yenen sebzeler (hıyar, patlıcan, sakız kabağı, taze bakla)
- g) Çiçek ve çiçek tablası yenen sebzeler (brokoli, karnabahar, enginar, bamya)
- h) Kuru ve taze olarak tohumları yenen sebzeler (iç fasulye, iç bakla, iç bezelye)
- i) Kokulu otlar (nane, maydanoz, dereotu, tere, roka)

İklim İsteğine Göre Sebzeler (Yetiştirme Mevsimine Göre)

Bu sınıflandırma sisteminde, sebzenin soğuk koşullara dayanma özelliği esas alınmaktadır. Çünkü çoğu sebzenin yetiştiği mevsim ve soğuklara dayanma gücü farklıdır. Kışlık sebzeler diye tanımlanan lahana, ıspanak, havuç vb. gibi sebzeler Ege ve Akdeniz Bölgelerinin kış soğuklarına dayanabilmelerine rağmen domates, hıyar, biber ve fasulye gibi yazlık sebzeler düşük sıcaklıklardan büyük oranda zarar görmektedirler.

a) Sıcak mevsim sebzeleri (yaz sebzeleri) (domates, biber, patlıcan, börülce, kavun, karpuz, fasulye)

b) Serin mevsim sebzeleri (kışlık sebzeler) (pırasa, lahana, kırmızı baş lahana, karalahana, Çin lahanası, beyaz lahana, havuç, turp, ıspanak, bezelye, bakla)

Yetiştirme mevsimlerine göre yapılan bu gruplandırmada yer alan serin iklim sebzeleri aylık ortalama sıcaklık 15-18°C’de en iyi gelişmeyi gösterir. Maksimum 27-30°C, minimum ise 2-4°C sıcaklık sınırları arasında bitki gelişmesinin devam ettiği belirtilmektedir. Buna karşılık sıcak iklim sebzeleri aylık ortalama sıcaklık 25-30°C’de en iyi gelişimi gösterir. Maksimum 35-36°C ve minimum 9-10°C sıcaklıklarda gelişme gösterdiği ifade edilmektedir.

Serin İklim Sebzeleri

Alabaş	Havuç	Kereviz	Pazı	Soğan
Bezelye	Hindiba	Lahana	Ravent	Şalgam
Bakla	Ispanak	Maydanoz	Salata	Turp
Brüksel lahanası	Kırmızı pancar	Marul	Su teresi	Tere
Enginar	Karnabahar	Pırasa	Sarımsak	Yer elması
Kuşkonmaz	Brokkoli			

Sıcak İklim Sebzeleri

Biber	Fasulye	Karpuz	Tatlı mısır
Bamya	Hıyar	Kabak	Tatlı patates
Domates	Kavun	Patlıcan	Börülce

Kültürlerine Göre Sebzeler (Yetiştirme Sistemine Göre)

3. KÜLTÜRLERİNE (YETİŞTİRİLME SİSTEMİNE) GÖRE SINIFLANDIRMA

- a) Çok yıllık sebzeler (kuşkonmaz, enginar, ravent)
- b) Otsu sebzeler (ıspanak, pazı, karahindiba)
- c) Salata olarak sebzeler (marul, salata, yaprak kereviz, tere)
- d) Lahanagiller (Cruciferae) grubu sebzeler (karnabahar, kırmızı baş lahana, karalahana, çin lahanası, brokoli, alabaş)
- e) Köklü sebzeler (havuç, turp, kırmızı pancar, kök kerevizi, kök maydanozu, şalgam)
- f) Soğangiller (Amaryllidaceae) grubu sebzeler (soğan, sarımsak, pırasa)
- g) Tatlı patates
- h) Baklagiller (Leguminosae) grubu sebzeler (bakla, bezelye, fasulye, börülce)
- i) Patlıcangiller (Solanaceae) grubu sebzeler (domates, biber, patlıcan)
- j) Kabakgiller (Cucurbitaceae) grubu sebzeler (balkabağı, kestane kabağı)

Sebzelerin Botanik Sınıflandırması

Bitkilerin sınıflandırılmasında kullanılan en yaygın sistem sistematik bilimcisi Linne tarafından geliştirilmiş olan botanik sınıflandırmadır. Botanik sınıflandırmada türler daha çok çiçek yapıları dikkate alınarak sınıflandırılmaktadır. Tür isimleri ise latince olarak verilmektedir. Botanik olarak sınıflandırılmış bir tür, dünyanın her yerinde aynı isimle bilinir.

Botanik özellikleri esas alınarak yapılan bu sınıflandırma sisteminde, ıslah çalışmaları ve eğitim programlarında çalışan bazı araştırmacılar ve bu konuda ün yapmış botanikçiler, kültüre alınmış sebzeleri:

1. Familyalarına göre

2.Çiçek ve dölleme biyolojilerine göre olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmaktadırlar.

Sebzelerin Çiçek ve Döllenme Biyolojilerine Göre Sınıflandırılması

Kültür bitkilerinde olduğu gibi sebzelerde de çiçek tipleri farklıdır

1. Erselik (hermafrodit) çiçek yapısına sahip sebzeler (soğan, patlıcan)

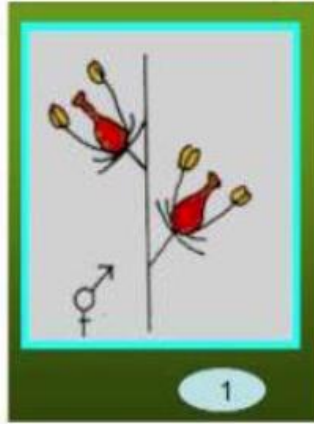
1.1. Mutlak kendine döllenlen sebzeler (fasulye, börülce)

1.2. Az oranda yabancı döllenme gösteren sebzeler (domates, biber, patlıcan)

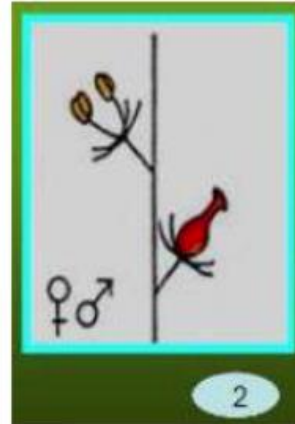
1.3. Yüksek oranda yabancı döllenme gösteren sebzeler (havuç, turp, lahanalar, soğan)

2. Monoik çiçek yapısına sahip türler (hıyar, kabak, kavun, karpuz)

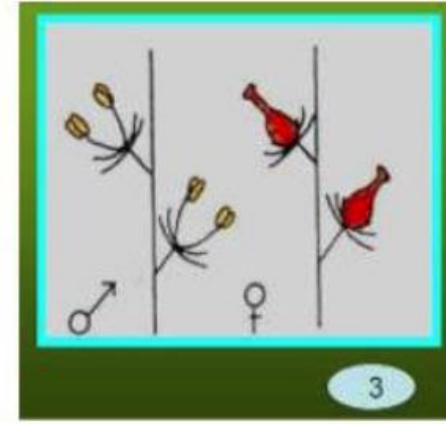
3. Dioik grubuna giren sebzeler (kuşkonmaz, bazı ıspanak türleri)

Hermafrodit

Monoecious (Monoik: Bir evcikli)

Dioecious (Dioik: İki evcikli)

Ömürlerine Göre Sebzeler

- a) Çok yıllık sebzeler (kuşkonmaz, enginar, ravent, nane)
- b) Tek yıllık sebzeler (Domates, hıyar, kabak, fasulye, patlıcan, bezelye, bakla, kavun)
- c) Bir iki yıllık sebzeler (Lahanalar, ıspanak)

SÜS BİTKİLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

1. Kesme Çiçekler (Karanfil, Gül, Gerbera, Kasımpatı)
2. İç Mekan (Saksılı) Süs Bitkileri (Kaplı olarak iç mekanda yetiştirilen tüm tek ve çok yıllık bitkiler)
3. Dış Mekan (Tasarım) Süs Bitkileri (Süs ağaç ve çalıları, mevsimlik tek ve çok yıllık çiçekler, yer örtücü bitkiler, çimler)
4. Doğal Çiçek Soğanları (Doğadan toplanan ve/veya kültüre alınarak çoğaltılan doğal soğanlı, yumrulu ve rizomlu bitkiler)

